

УДК 342.9:343.4

КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО ТА КРИМІНОЛОГІЯ;
КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧЕ ПРАВО

В'юник Максим Вікторович

*кандидат юридичних наук,
асистент кафедри кримінального права № 1
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого*

Вьюник Максим Викторович

*кандидат юридических наук,
ассистент кафедры уголовного права № 1
Национальный юридический университет имени Ярослава Мудрого*

Viunyk Maksym

*PhD in Law, Assistant of Department of Criminal Law № 1
Yaroslav Mudryi National Law University*

Гуржій Вікторія Олександрівна

*студентка
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого*

Гуржий Виктория Александровна

*студентка
Национального юридического университета имени Ярослава Мудрого*

Hurzhiy Viktoriia

*Student of the
Yaroslav Mudryi National Law University*

Борійчук Софія Віталіївна

*студентка
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого*

Борийчук София Витальевна

*студентка
Национального юридического университета имени Ярослава Мудрого*

Boriichuk Sofiia

*Student of the
Yaroslav Mudryi National Law University*

DOI: 10.25313/2520-2308-2021-5-7272

КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ УМОВ КАРАНТИНУ

УГОЛОВНАЯ ОТВЕТСТВЕННОСТЬ ЗА НАРУШЕНИЕ УСЛОВИЙ КАРАНТИНА

CRIMINAL LIABILITY FOR VIOLATION OF QUARANTINE CONDITIONS

Анотація. Дана наукова стаття присвячена кримінально-правовим змінам у національному законодавстві щодо посилення кримінальної відповідальності за порушення умов карантину під час пандемії COVID-19. У роботі досліджується зміст статті 325 Кримінального Кодексу України, викладеної у новій редакції після набрання чинності Закону України від 17 березня 2020 р. № 530-IX «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України, спрямованих на запобігання

виникненню і поширенню коронавірусної хвороби (COVID-19)». У статті також проаналізовано недоліки зазначеної норми та запропоновано шляхи їх усунення.

У роботі розкриваються сутність диспозиції статті 325 Кримінального Кодексу України та умови, за яких особа притягується до кримінальної відповідальності за вчинене нею діяння. Проаналізовано склад кримінального правопорушення, що передбачено статтею 325 Кримінального Кодексу України, шляхом надання детальної характеристики кожного його елемента із наявними особливостями.

На практиці виникають труднощі, пов'язані із відсутністю систематизації та наявності необмеженого кола тих нормативно-правових актів, до яких відсилає зазначена норма, адже вона має бланкетний характер. Тому запропоновано конкретний перелік тих правил та норм, які мають бути порушеними.

Також приділено увагу основним змінам, яких зазнала сама стаття, оскільки було посилено санкцію її першої частини, введено нове поняття «інфекційні хвороби» замість «інфекційні захворювання». У роботі порушено питання суцільного формулювання об'єктивної сторони цього складу кримінального правопорушення, адже на практиці зустрічаються випадки, у яких важко визначити чи підлягає особа кримінальній відповідальності саме за статтею 325 Кримінального Кодексу України, чи ні. У зв'язку з неоднозначним тлумаченням даної об'єктивної сторони практика з приводу кваліфікації самого діяння є досить непослідовною, тому що трапляються випадки притягнення особи до кримінальної відповідальності за бездіяльність, незважаючи на законодавче формулювання диспозиції зазначеної норми, яке вимагає від особи вчинення активної дії.

Ключові слова: пандемія COVID-19, карантин, злочин, норма, правило, стаття, запобігання, інфекційні хвороби, закон, поширення, порушення, кримінальна відповідальність, законодавство, кримінальне правопорушення.

Аннотация. Данная научная статья посвящена уголовно-правовым изменениям в национальном законодательстве касательно усиления уголовной ответственности за нарушение условий карантина во время пандемии COVID-19. В работе исследуется содержание статьи 325 Уголовного Кодекса Украины, изложенной в новой редакции после вступления в силу Закона Украины от 17 марта 2020 № 530-IX «О внесении изменений в некоторые законодательные акты Украины, направленных на предотвращение возникновения и распространения коронавирусной болезни (COVID-19)». В статье также проанализировано недостатки указанной нормы и предложено пути их устранения.

В работе раскрываются сущность диспозиции статьи 325 Уголовного кодекса Украины и условия, при которых лицо привлекается к уголовной ответственности за совершенное им деяние. Проанализирован состав уголовного правонарушения, которое предусмотрено статьей 325 Уголовного Кодекса Украины, путем предоставления детальной характеристики каждого его элемента с имеющимися особенностями.

На практике возникают трудности, связанные с отсутствием систематизации и наличием неограниченного круга тех нормативно-правовых актов, к которым отсылает указанная норма, ведь она имеет бланкетный характер. Поэтому предложено конкретный перечень правил и норм, которые должны быть нарушенными.

Также уделено внимание основным изменениям, которые понесла сама статья, поскольку было усилено санкцию ее первой части, введено новое понятие «инфекционные болезни» вместо «инфекционные заболевания». В работе затронуты вопросы противоречивой формулировки объективной стороны этого состава уголовного преступления, ведь на практике встречаются случаи, в которых трудно определить подлежит ли лицо уголовной ответственности именно по статье 325 Уголовного Кодекса Украины, или нет.

Ключевые слова: пандемия COVID-19, карантин, преступление, норма, правило, статья, предотвращение, инфекционные болезни, закон, распространение, нарушения, уголовная ответственность, законодательство, уголовное преступление.

Summary. The article is devoted to the criminal law changes in national legislation regarding the strengthening of criminal liability for violation of quarantine conditions during the COVID-19 pandemic. The content of Article 325 of the Criminal Code of Ukraine, which was amended after the Law of Ukraine dated March 17, 2020 No. 530-IX «On Amendments to Certain Legislative Acts of Ukraine, Aimed at Preventing the Emergence and Spread of Coronavirus Disease (COVID-19)» came into effect is examined in the paper. The shortcomings of this norm are also analyzed and the ways to eliminate them are suggested in the article.

The essence of the disposition of Article 325 of the Criminal Code of Ukraine and the conditions, under which a person is prosecuted for unlawful acts, are revealed in the work. The composition of a criminal offense provided for by Article 325 of the Criminal Code of Ukraine, is analyzed by giving a detailed description of each particular element.

In practice, difficulties are caused by the lack of systematization and the presence of an unlimited range of those normative legal acts to which this norm refers, because it has a blanket character. Therefore, a specific list of rules and regulations that must be violated has been proposed.

Attention is also paid to the main changes that the article has undergone, since the sanction of its first part was strengthened and a new concept of «infectious diseases» was introduced instead of «infectious illnesses». The issues of the contradictory wording of the objective side of this criminal offense are tackled in the work. Actually, there are cases in which it is difficult to determine whether a person is subject to criminal liability exactly under Article 325 of the Criminal Code of Ukraine or not.

Key words: pandemic COVID-19, quarantine, crime, norm, rule, article, prevention, infectious diseases, law, spread, violation, criminal liability, legislation, criminal offense.

Постановка проблеми. Постановою Кабінету Міністрів України від 11. 03. 2020 р. № 211 «Про запобігання поширенню на території України коронавірусу COVID-19» з 12 березня було введено карантин, який докорінно змінив ритм і спосіб життя всіх українців. Причому зміни торкнулися майже всіх сфер життєдіяльності людини: матеріально-економічної, соціально-політичної та духовно-культурної. Через пандемію COVID-19 потерпає світова економіка, зменшується можливість реалізації широкого кола традиційних свобод — пересування, зібрань тощо, поширюється явище інфодемії, яке описує нашу реальність, адже сучасне суспільство охоплене потужною лавиною дезінформації, залякувань, псевдонаукових висновків і порад. Інфодемія, що розвивається на фоні розповсюдження коронавірусної хвороби, серйозно ускладнює боротьбу з реальною проблематикою зупинення та подолання цього недугу. Проте, справжньою катастрофою є множинні людські втрати в кожній країні. Усі смертельні випадки та грошові втрати могли бути значно меншими, якби уряди країн вчасно розробили та застосували комплекс запобіжних заходів (наприклад, переорієнтування виробництва задля більш ефективного виготовлення захисників масок і костюмів) [6].

Сучасні проблеми потребують негайного прийняття розсудливих рішень, які мінімізують розповсюдження і ризик зараження коронавірусною інфекцією. Саме тому урядом і парламентом України було прийнято низку нормативних актів, спрямованих на організацію обмежувальних заходів, як на національному, так і на регіональному рівні. Відповідно до цих актів було запроваджено адміністративну та кримінальну відповідальність за порушення умов карантину. Сьогодні в Україні гостро постає питання відмежування цих двох видів юридичної відповідальності після посилення санкції статті 325 Кримінального Кодексу, яка була викладена в новій редакції після прийняття парламентом Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України, спрямованих на запобігання виникненню і поширенню коронавірусної хвороби (COVID-19)» від 17.03.2020 року № 530-IX. У зв'язку з цим у спільноті правників

виникло певне побоювання щодо порушення цим нововведенням принципу правової визначеності.

Отже, особливі умови карантину вимагають поглибленого аналізу чинних норм національного законодавства задля правильного застосування положень Кримінального Кодексу порушення правил та норм, встановлених з метою запобігання поширення COVID-19.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Цілісна система наукових досліджень з питання встановлення кримінальної відповідальності за порушення карантину та санітарних правил і норм щодо запобігання поширенню COVID-19 на сьогоднішній день відсутня у зв'язку з новизною та несподіваністю цього виклику суспільству. Незважаючи на те, що тема є новою, багато правників уже приділили увагу цій проблематиці. Зокрема, проаналізовано праці С. Ковальової [7], М. Мельника [10], М. Хавронюка [10], С. Мазепи [15], А. Вознюк [14], С. Чернявського [14] тощо.

Цілями статті є аналіз та систематизація особливостей кримінально-правових змін щодо посилення санкцій норм кримінального законодавства у сфері порушень умов карантину. Питання запровадження або посилення кримінальної відповідальності за певні діяння повинно вирішуватися на загальнодержавному рівні, адже законодавчі новели повинні забезпечувати збереження рівноваги та пропорційності щойно введених покарань. Для цього є необхідним аналіз чинного національного кримінального законодавства, оскільки до нього нещодавно були внесені певні зміни, які слід розглянути на предмет доцільності та відповідності умовам сучасності. Слід з'ясувати витоки неправильного застосування статті 325 Кримінального Кодексу України, адже склад кримінального правопорушення за цією нормою є складним для встановлення, його можна підвести під будь-яке правопорушення, яке містить ознаки адміністративного правопорушення і за ст. 44-3 КупАП, оскільки порушення правил карантину людей також може спричинити поширення коронавірусної інфекції [7].

Зважаючи на наслідки поширення коронавірусної хвороби були оперативно прийняті виважені рішення задля протидії вірусу, натомість відсутність цілісної системи наукових досліджень з питань

правового забезпечення проведення карантинних заходів такого масштабу помітно впливає на рівень загальнонаціонального добробуту серед громадян. Отже, необхідно звернути значну увагу на наявні прогалини та недоліки національного законодавства з метою підвищення рівня стабільності в державі в цілому, незважаючи на надзвичайну ситуацію і карантин в Україні.

Виклад основного матеріалу. Пандемія Covid-19 стала справжнім викликом для всіх держав світу. У цей час наша країна має можливість проаналізувати ефективність своїх головних функцій (стратегія прийняття необхідних рішень, аналіз ситуації, організація діяльності й контроль відповідальних органів та структур, внесення актуальних змін до національного законодавства).

Так, 11 березня минулого року постановою Кабінету міністрів України № 211 «Про запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2» був запроваджений карантин [3]. До даної постанови декілька разів вносилися поправки, враховуючи зміни ситуації в країні. Так, було заборонено відвідувати заклади освіти, призупинено діяльність закладів громадського харчування, торговельно-розважальних центрів, фітнес-центрів, закладів культури тощо. Також владою було запроваджено нові підходи та санкції щодо притягнення осіб до відповідальності за порушення карантинних заходів.

Постанова, яка була зазначена до цього, впливає із Закону України «Про захист населення від інфекційних хвороб», а саме: статті 29 «Карантин» [4], де зазначається, зокрема, про тимчасові обмеження прав фізичних і юридичних осіб та додаткові обов'язки, що покладаються на них. Однак дана стаття не надає повноваження Кабінету міністрів України встановлювати будь-які обмеження прав і свобод громадян та додаткові обов'язки, а, отже, постає питання щодо конституційності вищевказаних обмежень.

Майже в кожній країні є інструменти кримінальної та адміністративної відповідальності, які допомагають забезпечити дотримання карантину, ізоляції, соціальної дистанції тощо. Подолання пандемії, безумовно, є комплексним заходом, тому Україна визначилась із тим, що найкраще все-таки діяти на людську поведінку в умовах пандемії шляхом встановлення деяких заборон, у тому числі й кримінально-правових. Дані дії базуються на принципі пропорційності, суть якого полягає у вжитті заходів, необхідних для досягнення відповідної мети (ультіма раціо) [8]. Усе, що виходить за рамки до-

сягнення мети, — не відповідає даному принципу. Застосування кримінального права в тих випадках, коли ситуацію можна врегулювати засобами цивільного чи адміністративного права, є суворим порушенням принципу пропорційності [9].

Враховуючи епідеміологічну ситуацію в Україні, законодавець вжив низку заходів з метою запобігання поширення COVID-19. Такі заходи позначилися й на кримінально-правовій охороні відповідних суспільних відносин. Законом України від 17 березня 2020 р. № 530-IX «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України, спрямованих на запобігання виникненню і поширенню коронавірусної хвороби (COVID-19)» запроваджено посилення відповідальності за порушення карантину» [5]. Зокрема, КУпАП доповнено ст. 44-3, а ст. 325 Кримінального кодексу України (далі — КК) викладено в новій редакції. Зазначені норми передбачають відповідальність за порушення санітарних правил і норм щодо запобігання інфекційним хворобам та масовим отруєнням. Незважаючи на скорочений час для розробки та прийняття даних змін, можна стверджувати, що загалом вони відповідають необхідним вимогам, тому реакція влади була зрозумілою та потрібною. До основних змін, яких зазнала ст. 325 КК, можна віднести:

– по-перше, у назві статті та диспозиції ч. 1 з'явилося нове поняття «інфекційні хвороби», що замінило поняття «інфекційні захворювання». Під інфекційною хворобою слід розуміти розлади здоров'я людей, які викликаються вірусами, бактеріями, іншими патогенними паразитами й передаються від заражених осіб здоровим і схильні до масового поширення. Тому захист населення від таких хвороб є одним із пріоритетних напрямів діяльності органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування [11];

– по-друге, що стосується санкції, то в ч. 1 посилено кримінальну відповідальність за вчинене діяння, передбачене ч. 1 ст. 325 КК України:

а) збільшено розмір штрафу від 1000 до 3000 нмдг (за минулою редакцією розмір становив до 100 нмдг);

б) введено до санкції покарання у виді позбавлення волі на строк до трьох років, тобто це зумовило переведення даного діяння залежно від ступеня тяжкості у бік посилення (зі злочину невеликої тяжкості на злочин середньої тяжкості до змін у КК, що відбулися 01.07.2020 р. На сьогодні це кримінальне правопорушення є нетяжким злочином).

Так, ч. 1 ст. 325 КК передбачає притягнення до кримінальної відповідальності за «порушення правил та норм, встановлених з метою запобігання епідемічним та іншим інфекційним хворобам,

а також масовим неінфекційним захворюванням (отруєнням) і боротьби з ними, якщо такі дії спричинили або завідомо могли спричинити поширення цих захворювань». Переходимо до аналізу складу кримінального правопорушення, передбаченого ст. 325 КК.

Стаття 325 КК України — це злочин з матеріальним складом. Почнемо аналіз ознак елементів складу цього кримінального правопорушення з об'єктивної сторони:

– діяння — порушення правил і норм щодо запобігання епідемічним хворобам та іншим інфекційним хворобам, а також масовим отруєнням. Однак практика з приводу діяння ст. 325 КК є досить неоднозначною. Можна навести випадок, де Служба безпеки України порушила кримінальне провадження за ч. 1 даної статті щодо службових осіб приватної медичної клініки, що не повідомили МОЗ України та центр громадського здоров'я про позитивний результат аналізу на коронавірус [11]. Виникає питання щодо об'єктивної сторони складу злочину. З формулювання цього елементу кримінального правопорушення випливає, що об'єктивна сторона має бути вчинена у формі активної дії, однак на практиці трапляються випадки, коли відбувається притягнення до кримінальної відповідальності осіб, які викрили об'єктивну сторону даного діяння за рахунок бездіяльності. Тобто щодо випадку із медичними працівниками, то мова йде про бездіяльність, а не про дію. Тому незрозуміло, чи можна дане правопорушення кваліфікувати за ст. 325 КК України;

– наслідки у вигляді створення реальної можливості поширення епідемічних, інших інфекційних або масових неінфекційних захворювань, яка повинна усвідомлюватися особою або спричинення загибелі людей чи завдання значної шкоди їх здоров'ю. Наявність такого наслідку, як «створення загрози поширення інфекційних хвороб», охоплює досить широкий спектр потенційно можливих злочинних діянь. Оскільки внаслідок порушення більшості встановлених заборон постає можливість зараження інших осіб, а тому й поширення інфекційної хвороби. Така загроза може виникнути, наприклад, унаслідок перебування в супермаркеті або в автобусі без захисної маски. Звичайно, якщо така особа вже хворіє, то внаслідок перебування без маски ступінь вірогідності зараження сторонніх осіб вищий, ніж тоді, коли вона у захисній масці. Однак, звернувшись до судової практики, можна зазначити, що такі діяння визнають адміністративним правопорушенням. Можна навести приклад, коли ОСОБА_1 перебувала в

громадському місці — сквері, на дитячому майданчику, без вдягнутого індивідуального захисту та з іншими особами. Такі дії кваліфіковано за ст. 44-3 КУпАП, а також визнано малозначним діянням, тому ОСОБА_1 взагалі звільнено від адміністративної відповідальності [13];

– причинний зв'язок — поширення цих захворювань або створення загрози такого поширення внаслідок зазначених вище порушень.

Варто також зазначити, що норма ст. 325 КК є бланкетною і відсилає до масиву чинного законодавства. Об'єктом злочину є порядок запобігання інфекційним захворюванням та отруєнням, який міститься в певних правилах та нормах [10]. Дані санітарні норми та правила закріплені в ЗУ «Про основи законодавства України про охорону здоров'я», ЗУ «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення», ЗУ «Про захист населення від інфекційних хвороб» та інших нормативно-правових актів, зокрема Постанова КМУ № 21.

Суб'єктивна сторона цього кримінального правопорушення характеризується умислом або необережністю стосовно порушення зазначених правил, непрямим умислом або необережністю стосовно наслідку у вигляді поширення заразних захворювань і прямим умислом стосовно наслідку у вигляді загрози їх поширення. Тому досить важливим фактором доведення кримінального правопорушення є умисел.

Доволі дискусійним є питання, хто може бути суб'єктом порушення норм і правил щодо запобігання інфекційним хворобам. Враховуючи пандемію, спричинену COVID-19, одна частина даних правил стосується спеціальних суб'єктів, а інша — загальних [14]. Так, ними є:

– особи, які виконують відповідні професійні та службові обов'язки, що полягають у виконанні правил, встановлених з метою запобігання інфекційним захворюванням та боротьби з ними (такими є працівники санітарно-епідеміологічної служби, відповідні органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування, деякі службові особи підприємств, установ та організацій тощо). Цю категорію осіб варто віднести до спеціальних суб'єктів;

– інфекційні хворі, контактні особи та бактеріоносії, що досягли 16-річного віку та створюють підвищену небезпеку зараження оточуючих. Дані особи порушили правила та норми, які встановлені з метою запобігання епідемічним захворюванням та боротьби з ними. Вони відносяться до суб'єктів загальних.

Висновки даного дослідження. Кримінальний кодекс України, звичайно, є важливим, але не

основним законодавчим інструментом подолання пандемії. Для того, щоб забезпечити ефективність будь-яких кримінально-правових заборон, необхідно підходити до законодавчих змін комплексно та виважено. Зараз, в умовах пандемії, лише системний аналіз проблемних питань дасть можливість удосконалити кримінальне законодавство [15].

Отже, на сьогодні ст. 325 КК передбачає відповідальність за порушення санітарних правил і норм щодо запобігання інфекційним захворюванням та масовим отруєнням. Соціальна обумовленість даної статті визначена різними обставинами, зокрема необхідністю примусити громадян дотримуватися карантинних обмежень, самоізоляції, соціальної дистанції та інших правил і норм щодо запобігання інфекційним хворобам, які здатні істотно мінімізувати їх поширення та наслідки.

Як було зазначено об'єктивна сторона має бути вчинена у формі активної дії, однак часто відбувається притягнення до кримінальної відповідальності осіб, які викрили об'єктивну сторону даного діяння за рахунок бездіяльності. Тому виникає питання, з приводу діяння даного кримінального правопорушення. Варто чітко зазначити, у формі якої дії може бути вчинена об'єктивна сторона.

Варто зазначити, що недоліком чинного законодавства є передбачення у ч. 1 даної статті одночасно наслідків у вигляді реальної шкоди (спричинення захворювань) або загрози заподіяння такої шкоди (...якщо такі дії завідомо могли спричинити поширення цих захворювань...) у зв'язку з різним ступенем суспільної небезпечності таких дій. Можливо, коректніше буде перерозподілити наслідки заподіяння шкоди — до ч. 2 ст. 325 КК, а заподіяння загибелі людей чи інших тяжких наслідків — до ч. 3 ст. 325 КК. Тому необхідним є перегляд законодавцем диспозицій та санкцій у нормах ст. 44-3 КУпАП та ст. 325 КК на предмет побудови послідовного ланцюга правопорушень (щоб можна було чітко простежити: адміністративне правопорушення — кримінальний проступок — нетяжкий злочин — тяжкий злочин).

У ст. 325 КК повинно бути визначено, порушення яких саме норм та правил спричинило або може спричинити поширення захворювань. На практиці інколи виникають проблеми, пов'язані зі складнощами встановлення чіткого переліку заборонених діянь з огляду на їх розміщення в різних нормативно-правових актах та постійну зміну.

Література

1. Кримінальний кодекс України [Електронний ресурс]: Закон України від 05.04.2001 № 2341-ІІ // Верховна Рада України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>
2. Кодекс України про адміністративні правопорушення [Електронний ресурс]: Закон України від 07.12.1984 р. із змінами і доп. // Відомості Верховної Ради Української РСР (ВВР). 1984. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>
3. Про запобігання поширенню на території України коронавірусу COVID-19: постанова Кабінету Міністрів України від 11 березня 2020 р. № 211. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/prozapobigannyaposhim110320rennyuna-teritoriyi-ukrayini-koronavirusu-covid-19>
4. Про внесення змін до Закону України «Про захист населення від інфекційних хвороб» щодо запобігання поширенню коронавірусної хвороби (COVID-19): Закон України від 13.04.2020 № 555-ІХ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/555-20>
5. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України, спрямованих на запобігання виникненню і поширенню коронавірусної хвороби (COVID-19)» // Відомості Верховної Ради України (ВВР). 2020. № 16. ст. 100. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/530-ІХ>
6. Авескулов В. Д., Гуржій В. О., Борійчук С. В. Трудові права працівників під час карантину // Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Серія: «Юридичні науки». 2020. 12. URL: <https://doi.org/10.25313/2520-2308-2020-12-6714>
7. Ковальова С. С. Відповідальність за порушення карантину та санітарних правил і норм щодо запобігання поширенню коронавірусної інфекції (COVID-19) в Україні // Науково-практичний журнал «Право. Людина. Довкілля». 2020. № 11(2). С. 158-168. DOI: <https://doi.org/10.31548/law2020.02.019>
8. Melander S. Ultima Ratio in European Criminal Law. *Oñati Socio-legal Series* [online]. 2013. No 3 (1). P. 42–61. URL: <http://ssrn.com/abstract=2200871>
9. Husak D. The criminal law as last resort. *Oxford Journal of Legal Studies*. 2004. Volume 24. Issue 2. Summer. P. 207–235. URL: <https://doi.org/10.1093/ojls/24.2.207>

10. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / за ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. 11-те вид., переробл. та доповн. Київ: Дакор, 2019. 1387 с.
11. Офіційний сайт Служби безпеки України. URL: <https://sbu.gov.ua/ua/news/1/category/21/view/7389#.khDlZiUX.dpbs>
12. Правове регулювання відносин у сфері захисту населення від інфекційних хвороб. URL: https://minjust.gov.ua/m/str_24798
13. Постанова Бердянського міськрайонного суду Запорізької області від 27 трав. 2020 р. по справі No 310/3122/20. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/89467159>
14. Порухення правил і норм щодо запобігання COVID-19: актуальні проблеми кримінальної та адміністративної відповідальності. URL: <https://ojs.naiu.kiev.ua/index.php/lawjournal/article/view/1204/1208>
15. Кримінальна відповідальність за порушення умов карантину в умовах пандемії COVID-19. URL: <file:///C:/Users/Admin/Downloads/1012-2215-1-PB.pdf>

References

1. Kryminalnyj kodeks Ukrajinjy [Elektronnyj resurs]: Zakon Ukrajinjy vid 05.04.2001 # 2341-II // Verkhovna Rada Ukrajinjy. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>
2. Kodeks Ukrajinjy pro administratyvni pravoporushennja [Elektronnyj resurs]: Zakon Ukrajinjy vid 07.12.1984 r. iz zminamy i dop. // Vidomosti Verkhovnoji Rady Ukrajinjskoji RSR (VVR). 1984. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>
3. Pro zapobighannja poshyrennju na terytoriji Ukrajinjy koronavirusu COVID-19: postanova Kabinetu Ministriv Ukrajinjy vid 11 bereznja 2020 r. # 211. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/prozapobigannyaposhim110320rennyu-na-teritoriyi-ukrayini-koronavirusu-covid-19>
4. Pro vnesennja zmin do Zakonu Ukrajinjy «Pro zakhyst naseleennja vid infekcijnykh khvorob» shhodo zapobighannja poshyrennju koronavirusnoji khvoroby (COVID-19): Zakon Ukrajinjy vid 13.04.2020 # 555-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/555-20>
5. Zakon Ukrajinjy «Pro vnesennja zmin do dejaknykh zakonodavchykh aktiv Ukrajinjy, sprjamovanykh na zapobighannja vynyknennju i poshyrennju koronavirusnoji khvoroby (COVID-19)» // Vidomosti Verkhovnoji Rady Ukrajinjy (VVR). 2020. # 16. st.100. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/530-IX>
6. Aveskulov V. D., Ghurzhiy V. O., Borijchuk S. V. Trudovi prava pracivnykiv pid chas karantynu // Mizhnarodnyj naukovyj zhurnal «Internauka». Serija: «Jurydychni nauky». 2020. 12. URL: <https://doi.org/10.25313/2520-2308-2020-12-6714>
7. Kovaljova S. S. Vidpovidalnistj za porushennja karantynu ta sanitarnykh pravyl i norm shhodo zapobighannja poshyrennju koronavirusnoji infekciji (COVID-19) v Ukrajinі // Naukovo-praktychnyj zhurnal «Pravo. Ljudyna. Dovkillja». 2020. # 11(2). S. 158-168. DOI: <https://doi.org/10.31548/law2020.02.019>
8. Melander S. Ultima Ratio in European Criminal Law. Oñati Socio-legal Series [online]. 2013. No 3 (1). P. 42–61. URL: <http://ssrn.com/abstract=2200871>.
9. Husak D. The criminal law as last resort. Oxford Journal of Legal Studies. 2004. Volume 24. Issue 2. Summer. P. 207–235. URL: <https://doi.org/10.1093/ojls/24.2.207>.
10. Naukovo-praktychnyj komentar Kryminalnogho kodeksu Ukrajinjy / za red. M. I. Meljnyka, M. I. Khavronjuka. 11-te vyd., pererobl. ta dopovn. Kyjiv: Dakor, 2019. 1387 s.
11. Oficijnyj sajт Sluzhby bezpeky Ukrajinjy. URL: <https://sbu.gov.ua/ua/news/1/category/21/view/7389#.khDlZiUX.dpbs>
12. Pravove reghuljuvannja vidnosyn u sferi zakhystu naseleennja vid infekcijnykh khvorob. URL: https://minjust.gov.ua/m/str_24798
13. Postanova Berdjansjkogho misjkrajonnogho sudu Zaporizjkoji oblasti vid 27 trav. 2020 r. po spravi No 310/3122/20. Jedynyj derzhavnyj rejestr sudovykh rishenj. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/89467159>
14. Porushennja pravyl i norm shhodo zapobighannja COVID-19: aktualjni problemy kryminaljnoji ta administratyvnoji vidpovidaljnosti. URL: <https://ojs.naiu.kiev.ua/index.php/lawjournal/article/view/1204/1208>
15. Kryminaljna vidpovidalnistj za porushennja umov karantynu v umovakh pandemiji COVID-19. URL: <file:///C:/Users/Admin/Downloads/1012-2215-1-PB.pdf>